॥ श्री ॥
अथ श्री त्रिविक्रमपंडिताचार्यसुत श्री नारायणपंडिताचार्यविरचितः
॥ श्री मध्वविजयः ॥
१३. त्रयोदषः सर्गः
पृथुदर्शनमुत्थितं कृतार्थं पृथिवीभृत्प्रणतिं गृहीतवंतम ।
निजशिष्यमुदेऽथ सह्यमाप्तं पुरुषः कश्चिदुपाययौ कदाचित ॥ १३.१ ॥

भगवानिह नः स्वकिंकराणां अचिरेणाऽव्रजतादनुग्रहाय ।
इति कार्यचिकीर्षयाऽऽर्थयत त्वां नृप इत्यभ्यधितैष तं प्रणम्य ॥ १३.२ ॥

अथ माघवतीमपास्य काष्ठां व्रजता प्रैधिततेजसा प्रतीचीम ।
परिशोधयता स्वपादसंगात पृथिवीं प्राज्ञदिवाकरेण रेजे ॥ १३.३ ॥

अशुभानपहाय मायिजुष्टान अधमाद्रीनिव गोत्रनिम्नगौघैः ।
सुजनैस्तरसाऽभिगम्यमानः परमस्नेहतया क्रमप्रसन्नैः ॥ १३.४ ॥

सुमनःफलशोभिनोऽत्र पुंसो नमयन गोभिरनोकहानिवोच्चान ।
अपि भंगमुपानयन्ननम्रान दृढभावादपरानवार्यवीर्यः ॥ १३.५ ॥

गमनोत्सवविस्मितैर्निषेव्यो विविधैर्जनपदैर्जनैरजस्त्रम ।
परिसृत्वरकीर्तिरार्तिमुक्त्यै पुरुषैर्दूरभुवश्च गम्यमानः ॥ १३.६ ॥

अमरैरमरानुगैर्मुनींद्रैः अपरोक्षाविषयैश्च सेव्यमानः ।
हरिपादसरोजसंगसारो भुवने पावनपावनो निकामम ॥ १३.७ ॥

अयमप्रतिवारणः प्रयाणे परमानंदसुतीर्थसूरिराजः ।
विबभावतिवेलमच्चरूपः सुरसिंधोरिव संततप्रवाह ः ॥ १३.८ ॥

समयेन गतोऽमहीयसाऽसौ विषयं स्तंभपदोपसर्जनाख्यम ।
मदनाधिपतेः सुधाम धाम प्रविवेशाखिललोकवंदनीयम ॥ १३.९ ॥

क्षणदामिह तावदूषिवांसं विहिताहर्मुखयोग्ययोगमेनम ।
गमनोद्यमलक्षणैरजानन गमनायोद्यतमाशु शिष्यसंघाः ॥ १३.१० ॥

पुरतो विसृताः समाधिशुद्ध्यै यतयस्तत्र पटीः कषायवेषाः ।
सहसोदहरन स्वयोग्यमुद्रायुतदंडादिकधारणोद्यमेन ॥ १३.११ ॥

अवधार्य विशेषकारिशंखप्रकटांकान सुधिया गतार्द्रभावान ।
लसिता तुळसीस्रगस्य कंठे हरिनिर्माल्यतयोचिता न्यधायि ॥ १३.१२ ॥

यतधीर्गुरुचक्रिमूर्तिपूर्णं यतनिश्वासवचा विशोध्य पाणी ।
गुणकुंडलमंडितं विमानं गुणबंधं कवचावृतं बभार ॥ १३.१३ ॥

सकमंडलुमंडलावलंबं स्वयमेवालघुपुस्तकादिभारम ।
युवशिष्यगणो दधे नयत्नात हि दाक्ष्यस्य गुणोऽपरोऽस्ति ॥ १३.१४ ॥

अतिसंभ्रमतः परिभ्रमंतं भरदामानवलोकिनं चिराय ।
अनुयोगपरं मुहुः प्रमत्तं जहसुर्नूतनशिष्यमत्र केचित ॥ १३.१५ ॥

अथ तत्क्षणघट्टितोरुघंटाघननादव्यपदेशतः परेण ।
अमितप्रमतिः प्रचोदितोऽसौ इति निर्यत्सु निजेषु निर्जगाम ॥ १३.१६ ॥

धृतमातपवारणं वरेण्यं व्रतिराजं तमुपर्युपर्युदारम ।
उदयन्मिहिरोपरिष्ठपूर्णद्विजराजश्रियमाययावभूताम ॥ १३.१७ ॥

भुवनत्रयधारिणं मुकुंदं दधदंतः स दधे गुरुः स्वयं च ।
अपि केनचिदित्यदो न चित्रं ननु स प्राणपतिर्बभार तं च ॥ १३.१८ ॥

यतयो गृहिणोऽथ वर्णिमुख्याः श्रुतिगास्त्यक्तनिषिद्धकाम्यभावाः ।
इह मूर्तिधरा इव स्वधर्माः शतसंख्याः शतसंख्यमन्वगच्चन ॥ १३.१९ ॥

परिवारजना न मार्गदुःखं प्रययुः पूरुषरत्नमीक्षमाणाः ।

इति नाद्भुतमस्य हि प्रयांति स्मृतिमात्राद भविनो भवापवर्गम ॥ १३.२० ॥

मदनेश्वरवल्लभप्रदेशे प्रभुमायांतमथाभ्यपद्यत द्राक ।
जयसिंह इमं नृसिंहवर्यः शुभधीः स्तंभविशिष्टसिंहनामा ॥ १३.२१ ॥

अवतीर्य पुरैव वाहनात स्वाद अपि मार्गादपसार्य सैनिकान सः ।
सह कैश्चन भूसुरैरवाप्तः त्रिजगत्पूज्यपदांतिके ननाम ॥ १३.२२ ॥

पृथिवीपतिनाऽनुगम्यमानो विनयाद भक्तिरसार्द्रमानसेन ।
अचिरेण स विष्णुमंगलस्य प्रययावायतनोत्तमस्य पार्श्वम ॥ १३.२३ ॥

नरदेवदिदृक्षया समेता उभयग्रामजना जनाः परे च ।
उपयांतमनंतमानसं तं मुहुरैक्षंत कुतूहलाब्धिमग्राः ॥ १३.२४ ॥

पुरतो मधुरस्वनैर्वदद्भिः स्वकृताः कर्णसुखा मुकुंदगाथाः ।
धृतपंकजबीजचक्रचिह्नैः कृत नृत्तैश्चतुरैर्निषेव्यमाणम ॥ १३.२५ ॥

कलितांजलिना स्फुटानुयातं जनसंबाधसहेन भूमिभर्त्रा ।
करुणाविषयं चिकीर्षुणा स्वं व्रजता किंकरतामकैतवेन ॥ १३.२६ ॥

इदमित्थमितीक्षणैर्नराणां अपरिच्छेद्यमहिष्ठधामरूपम ।
अधिकं धरणीमलं चिकीर्षुं स्फुटमुद्यंतमिव द्युनाथमन्यम ॥ १३.२७ ॥

अशनैः शनकैरिवाऽव्रजंतं युवसिंहप्रवरप्रगल्भयानम ।
अतिपाटलपादपल्लवाभ्यां अवनीं पावनतामलं नयंतम ॥ १३.२८ ॥

नखनिर्जितपद्मरागरागं वरकूर्मप्रपदं निगूढगुल्फम ।
सुरवर्यकराग्रसेव्यजंघं द्विरदोदारकरोपमोरुयुग्मम ॥ १३.२९ ॥

शुभशुद्धनितंबबिंबराजन्नवकौशेयविशेषबाह्यवस्त्रम ।
तनुकुक्षिगळाळिकेषु रेखात्रितयेन प्रकटेन शोभमानम ॥ १३.३० ॥

मृदुसूक्ष्मघनारुणाविकाच्छप्रकटप्रावरणेन भासमानम ।
अतिनूतनतिग्मभानुभासां निकरेणेव सुवर्णसानुमंतम ॥ १३.३१ ॥

पृथुवक्षसमुन्नतांसभित्तिं गुरुवृत्तायतहृद्यबाहुदंडम ।
परमारुणपाणिपल्लवांतः स्फुरितोर्ध्वध्वजलांछनादिमंतम ॥ १३.३२ ॥

परिपूर्णशशांकबिंबशंकाविषयं प्राक सहसाऽवलोकनेन ।
अकळंकतया परं विविक्तं वदनं बिभ्रतमच्छविभ्रमाब्धिम ॥ १३.३३ ॥

अतिसुंदरमंदहासराजन्नवकुंदाभरदं शुभारुणोष्ठम ।
कमळायतलोचनावलोकैः अपि लोकान सकलान प्रहर्षयंतम ॥ १३.३४ ॥

अतिभासुरकर्णभासितश्रीतुळसीगुच्छमतुच्छकांतिगंडम ।
भुवनत्रयभूत्यभूतिदाने चतुरभ्रूवरविभ्रमं सुमौलिम ॥ १३.३५ ॥

सकलावयवान स्फुटं मिमानाः प्रतिमालक्षणलक्षणाय लक्ष्यम ।
चतुरा विदधुर्यदीयगात्रं स सुलक्ष्मेत्यधुना निगद्यते नो ॥ १३.३६ ॥

अतिलोलदृशां समीक्षितुं स्वं जनसंबाधभयेन दूरभाजाम ।
समदर्शयदूर्ध्वमोरसोऽसौ दययैवोरुजनौघमध्यगोऽपि ॥ १३.३७ ॥

सविकासदृशां कृतांजलीनां जनतानां परमादरान्नतानाम ।
वलयेन वृतः प्रियं मुरारेः प्रविवेशाऽयतनं प्रबर्हबोधः ॥ १३.३८ ॥

विविधप्रभुमध्यसन्निषण्णो नरदेवेन समं स गूढदेवः ।
विबभावुडुराडिवोडुमध्ये सह मह्यास्तनयेन पूर्णबिंबः ॥ १३.३९ ॥

अवदत स कथां रथांगपाणेः भगवान भागवते भवाप हंत्रीम ।
अनुकूलगुणस्वरादिभाजा निजशिष्यप्रवरेण वाच्यमाने ॥ १३.४० ॥

कथनं तदुदारधैर्यसारं मधुरं पुष्कलभाववत प्रसन्नम।
विदुषोऽविदुषोऽपि शृण्वतोऽलं व्यधिताऽनंदरसांबुधौ निमग्नान ॥ १३.४१ ॥

गमनासनसंकथादिलीला: स्मृतिमात्रेण भवापवर्गदात्री: ।
कथमप्यमरा: प्रपंचयेयु: ननु मध्वस्य न मादृशोऽल्पबोधा: ॥ १३.४२ ॥

सुतप:कवितादिसद्गुणानां लिकुचानां कुलजोऽंगिरोन्वयानाम ।
अभवद गुहनामको विपश्चित कविवर्योऽखिलवादिवंदनीय: ॥ १३.४३ ॥

दयिताऽस्य सती गुणानुरूपा विधिवीर्येण मुहुर्मृतप्रजाऽपि ।
अभजद्भुवनप्रभू हरीशौ सुतकामा वसुदेवसूनुभक्ता ॥ १३.४४ ॥

परमेश्वरयो: प्रसादयोगात सुतरत्नं तदसूत सूरिपत्नी ।
परिषत्पदपट्टनेषु नार्घो विविदे यस्य सम: परीक्षकाग्र्यै: ॥ १३.४५ ॥

वदनेंदुमवेक्ष्य नंदनस्य स्वकुलोत्तारणदक्षलक्षणस्य ।
कृतकृत्यतया क्रिया: प्रकुर्वन कविराख्यादुचितां त्रिविक्रमाख्याम ॥ १३.४६ ॥

कळभाषण ऐव सूरिपोत: कविरासीदनवद्यपद्यवादी ।
अवभाति ननु प्रभाप्रभावी भगवान बालतरोऽपि तिग्मभानु: ॥ १३.४७ ॥

सकलांगयुतावभातशाख: समये प्राप्त उदारपक्षिसेव्य: ।
स ससर्ज सदध्वगोपकृत्यै लिकुच: काव्यफलं रसाभिरामम ॥ १३.४८ ॥

प्रतिपादितमात्मना यथार्थं पृथुमायासमयस्य दुर्घटत्वम ।
स्वगुरौ परिहर्तुमक्षमेऽपि श्रुतवांस्तं स वयस्यबोधितोऽलम ॥ १३.४९ ॥

भगवत्युदिते सगोविलासे वटुभावं त्यजति त्रिविक्रमाख्ये ।
अपि भानुपुरस्सरा: समस्ता: प्रययु: कीटमणिप्रभत्वमाषु ॥ १३.५० ॥

अतिदक्षमतिं सपादलक्षे समये मायिजनस्य युक्तिशूरम ।

महितं हि महीतळे महिम्ना जनको नंदनमब्रवीदुपांशु ॥ १३.५१ ॥

शृणु वाचमिमां विचारितार्थां न कलौ निर्गुणभावना सुखाय ।
इति गौणविमुक्तये गुणाढ्यं भज देवं वसुदेवसूनुमेव ॥ १३.५२ ॥

इति तातवचो निशम्य किंचित तरळात्माऽपि विचार्य शास्त्रसारम।
परमेव स पारमारुरुक्षुः विगुणोऽपास्तिमुपाश्रृणोत परेभ्यः ॥ १३.५३ ॥

निजधर्मरतो गृहिप्रबर्हः कलिकालाकुलितांतरोऽपि हंत ।
नितरां निषितात्मना निसर्गात स्फुटमालोचयदित्यसौ कदाचित ॥ १३.५४ ॥

रचितं ननु सूत्रमत्र मानं विदुषा सत्यवतीसुतेन साक्षात ।
अपरस्परसंगतानि भाष्याण्यपि सर्वाणि न मानतां व्रजेयुः ॥ १३.५५ ॥

यदि तेषु निराग्रहांतराः स्मः सुघटं नोपलभामहे हि किंचित ।
न तथाऽपि परंपरोपयातं न पठामः प्रणयेन शांकरीयम ॥ १३.५६ ॥

घटनोपनिषत्सु नाल्पबुद्धेः सुघटेत्यभ्युपगम्य चिंतयामः ।
न विमुक्तिमुपैति कोऽपि मुक्त्वा समयोक्तामिह यामिमामुपास्तिम ॥ १३.५७ ॥

विततः सुखसच्चिदद्वयात्मा समुपास्यो विहितो हि तत्त्वविद्भिः ।
स च नावयवी निरूप्यते चेद द्युतिमात्रं च न हीत्यदो रहस्यम ॥ १३.५८ ॥

यदि चेदृगुपास्यतेऽस्य रूपं तिमिरत्वेन विभाति पारिशेष्यात ।
फलमप्यथ मुक्तिरीदृशी स्याद इति नो नैव धिनोत्युपास्तिरेषा ॥ १३.५९ ॥

अथ वेदपुराणभारतानि स्वयमालोच्य यथावबोधमत्र ।
गुणवंतमुपास्महे मुकुंदं स्मृतिधर्मान स्फुटमाचरंत ऐव ।१३.६० ॥

अवधार्य यदेतिकार्यमार्यः स विवेकादुपचक्रमे विधातुम।
परिपूर्णमतेर्जगत्सु कीर्तिं परिपूर्णामश्रृणोत तदा विशुद्धाम ॥ १३.६१ ॥

विहिनस्ति हि नो जनोऽतिवाग्मी समयं कोऽपि परंपरोपयातम ।
क्षिप तं त्वमुदारयुक्तिशूरो न परे तत्र समर्थतां व्रजेयुः ॥ १३.६२ ॥

तव वेदनदीर्विगाह्य भूयः समयांभोधिषु कुर्वतो विहारम ।
नवकाव्यरसप्रियस्य वादिद्विरदेंद्र प्रतिवारणो न जज्ञे ॥ १३.६३ ॥

उपयाहि यशः शशांकगौरं निजयूथस्य भयं निराकुरु त्वम ।
अधुना विधिनोपपादितं तं प्रतिवादिप्रतिवारणं निवार्य ॥ १३.६४ ॥

इति मायिजनेन तत्रतत्र स्वजनत्वेन स तावदर्थ्यमानः ।
अनुकूलवचा महिष्ठमानो मनसा संशयमाप संशयच्छित ॥ १३.६५ ॥

शितमध्ववचः सृणिप्रयोक्तृन पुरुषानेष विषादयन कवीभः ।
विविधोत्तरधूळिपातनेन प्रतिघेनाधिकमंधयांचकार ॥ १३.६६ ॥

क्षणदासु विचक्षणः स वीक्ष्य प्रचुरप्रज्ञमनोज्ञशास्त्रसारम ।
अपराविदितः प्रसादगर्भं विदधे विस्मयमांतरं महांतम ॥ १३.६७ ॥

विदितवान व्यवहृत्य सुदर्शनं बहळबोधमवेक्ष्य स निश्चयात ।
अपि न तस्य मतं सहसाऽऽददे ननु विमृश्य कृती कुरुतेऽखिलम ॥ १३.६८ ॥

तं विश्णुमंगलगतं बहळप्रबोधं प्राप्याभ्यवंदत तदाऽयुगविक्रमार्यः।
आनंददं स चतुराननहासलक्ष्म्या तत्त्वं प्रवेत्तुममरेंद्र इवाब्जयोनिम ॥ १३.६९ ॥

॥ इति श्रीमत्कविकुलतिलक त्रिविक्रमपंडिताचार्यसुत
श्रीनारायणपंडिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनंदांकिते त्रयोदशः सर्गः ॥